

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СТРАТЕГІЧНОГО КУРСУ НА ДОСЯГНЕННЯ В УКРАЇНІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЖИТТЯ

ПАКУЛІНА А. А.

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Удосконалення державного регулювання ринку соціальних послуг в умовах стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя

У статті проаналізовано проблеми, пов'язані з формування ринку послуг в умовах стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя. Виявлено пріоритети розвитку ринку соціальних послуг у стратегії економічного розвитку України. Розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності механізму державного регулювання ринку соціальних послуг в умовах становлення інформаційної економіки. Досліджено можливі напрями реформування системи управління організаціями сфери соціальних послуг з позиції оптимізації інформаційного обміну між учасниками ринку.

Ключові слова: державне регулювання, ринок соціальних послуг, соціальна сфера, управління.

Бібл.: 8.

Пакуліна Алевтина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Українська державна академія залізничного транспорту (пл. Фейербаха, 7, Харків, 61050, Україна)

E-mail: sizapet@mail.ru

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Совершенствование государственного регулирования рынка социальных услуг в условиях стратегического курса на достижение в Украине европейских стандартов жизни

В статье проведен анализ проблем, связанных с формированием рынка услуг в условиях стратегического курса на достижение в Украине европейских стандартов жизни. Выявлены приоритеты развития рынка социальных услуг в стратегии экономического развития Украины. Разработаны предложения по повышению эффективности механизма государственного регулирования рынка социальных услуг в условиях становления информационной экономики. Исследованы возможные направления реформирования системы управления организациями сферы социальных услуг с позиции оптимизации информационного обмена между участниками рынка.

Ключевые слова: государственное регулирование, рынок социальных услуг, социальная сфера, управление.

Библ.: 8.

Пакуліна Алевтина Анатолієвна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри учета и аудита, Украинская государственная академия железнодорожного транспорта (пл. Фейербаха, 7, Харьков, 61050, Украина)

E-mail: sizapet@mail.ru

UDC 332.8

Pakulina A. A. The Improving of the Government Regulation of the Social Services Market Within the Strategic Course to Reach the European Life Standards in Ukraine

In the article the problems connected with forming the market of services have been analyzed within the strategic course to reach the European life standards in Ukraine. The priorities of social services market development have been defined in the strategy of economic development of Ukraine. The suggestions have been worked out as to increasing the efficiency of the government regulation mechanism of the social services market in the conditions of informational economy. The possible directions have been researched of reforming the managing system in the sphere of social services from the position of optimization the information exchange between the members of the market.

Key words: government regulation, social services market, social sphere, management.

Bibl.: 8.

Pakulina Alevtina A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit, Ukrainian State Academy of Railway Transport (pl. Feyerbakha, 7, Kharkiv, 61050, Ukraine)

E-mail: sizapet@mail.ru

Реалізація стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя має ґрунтуватися насамперед не на екстенсивному збільшенні обсягів соціальних видатків бюджету та розширенні спектра напрямів соціального забезпечення, а на радикальному підвищенні якості та ефективності надання послуг соціальної сфери. Лише за умови дієвих заходів у цьому напрямі видається можливим органічне поєднання завдань стимулювання економічного зростання та посилення його соціальної складової [8].

Роль базового сектора сучасної інформаційної економіки – сфери послуг, а також її ключової складової – ринку соціальних послуг, в умовах сучасного етапу розвитку світової економіки, а також економіки України, неухильно зростає [3, с. 23]. Процес глобального реформування економіки України, що розпочався з виробничої сфери, нині все більшою мірою набуває соціальної

орієнтації, приводить до необхідності розробки механізмів ефективної взаємодії в умовах інформаційного суспільства всіх секторів економіки, створення адекватної економічної та правової бази для формування нових суб'єктів соціальних відносин. Підвищення ролі державного регулювання ринку соціальних послуг, зміна його змісту в сучасних умовах дозволяє по-новому розглянути проблеми його вдосконалення. Роль держави в регулюванні та направленні при всій суперечності спостережуваних сьогодні заходів регулювання продовжує зберігатися [4, с. 43]. Таким чином, сьогодні особливий інтерес має дослідження саме питань адаптації механізму управління соціальною сферою, до якого нині й належить значна частина підприємств ринку послуг, до сучасних умов інформаційного суспільства. Враховуючи, що саме на цей сектор найбільшою мірою поширюються можливості державного регулювання, також видається

доцільним виявлення основних принципів державної політики в цій сфері, визначення перспектив її розвитку в найближчій і середньостроковій перспективі. Актуальність проведеного дослідження витікає з необхідності рішення комплексу соціально-економічних завдань щодо забезпечення ефективного державного регулювання ринку соціальних послуг в умовах стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя.

Цілі цього дослідження: 1) провести аналіз проблем, пов'язаних з формуванням ринку послуг в умовах стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя; 2) виявити пріоритети розвитку ринку соціальних послуг у стратегії економічного розвитку України; 3) розробити пропозиції з підвищення ефективності механізму державного регулювання ринку соціальних послуг в умовах становлення інформаційної економіки; 4) досліджувати можливі напрями реформування системи управління організаціями сфери соціальних послуг з позиції оптимізації інформаційного обміну між учасниками ринку.

Проблеми розвитку ринку соціальних послуг знайшли відображення в наукових працях багатьох провідних українських учених. Вагомий внесок у розроблення її окремих аспектів зробили Абалкін Л. І., Алімов О. М., Вернадський В. І., Геєць В. М., Гранберг О. Г., Євсєєва О. О. [1], Ібатуллин Ш. І., Качала Т. М., Коваль Я. В., Корєцький М. Х., Кропивко М. Ф., Кузьмін О. Є., Куценко В. І. [2], Лібанова Е. М., Стеченко Д. М. [7], Хвесик М. А. та інші. Однак аналіз наявних досліджень свідчить, що в більшості з них немає комплексного бачення концептуальної моделі державного регулювання ринку соціальних послуг, його пріоритетів на перспективу з урахуванням інтеграції України до європейських структур. Без цього неможливе обґрунтування адекватної до умов нашої держави стратегії сталого соціального розвитку. Нині економічною наукою не запропонований комплекс розроблених методичних підходів до рішення проблем, пов'язаних із забезпеченням ефективного розвитку сектора соціальних послуг як у рамках окремо взятого регіону, так і соціальної сфери України в цілому.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки в Україні не лише для держави, але і для населення стає явним, що роль сфери послуг, як найбільш перспективного сектора економіки, надалі тільки зростатиме. Уже наявна конкуренція у сфері послуг в деяких найбільш розвинених видах економічної діяльності цього сектора економіки забезпечила досягнення такого рівня насичення ринку послуг, що поступово виводить економіку великих міст країни на новий якісний рівень пропозиції різних послуг. Міжнародна статистика також свідчить про те, що торгівля послугами є одним із секторів світового господарства, що зростають найшвидше.

До головних причин зростання потреб у послугах належить підвищення якості життя; зростання матеріального забезпечення й розширення долі середнього класу в суспільстві; збільшення вільного часу у споживачів; урбанізація, що робить необхідним увесь новий вид послуг; демографічні зміни, що ведуть до збільшення числа дітей і літніх людей, які потребують багатьох

специфічних послуг; технологічні зміни, що підвищують якість і різноманітність сервісу.

Підвищення інтересу до проблем сфери послуг пов'язане, у першу чергу, з розширенням її масштабів у світовому господарстві і, по-друге, внаслідок того, що відбувається структурна диверсифікація сфери послуг за рахунок виникнення нових виробництв, поглиблюється спеціалізація, розширюється набір послуг, які дозволяють повніше і якісніше задовольняти запити споживачів. У перспективі тенденції випереджального розвитку сфери послуг, імовірно, зберігатимуться, і це, у свою чергу, спричинить додаткове зростання диференціації ринку послуг.

За основними кількісними а якісними показниками, що характеризують рівень розвитку сфери послуг, Україна серйозно поступається провідним зарубіжним країнам. Ця ситуація значною мірою є наслідком недооцінки в нашій країні сфери послуг як одного з визначальних секторів економіки [5, с. 484]. В Україні спостерігається стійке перевищення темпів зростання виробництва ринкових послуг над середніми темпами росту в економіці, темп зростання неринкових видів послуг дещо нижчий за середній [6, с. 63].

Наполеглива необхідність реформи соціального комплексу України обґрунтована в ряді програмних урядових документів. На той момент головними напрямками реформи можна було назвати такі: перетворення механізмів фінансування; введення нормативного порядку виділення бюджетних асигнувань з подальшим переходом від прямого бюджетного фінансування соціальних установ до надання коштів їх безпосереднім споживачам; законодавче оформлення гарантованого мінімуму соціальних послуг, що надаються населенню на безкоштовній і пільговій основі; розширення джерел фінансування соціальних установ за рахунок розвитку добродійності, спонсорства та їх власної комерційної діяльності; сприяння цьому процесу за допомогою розширення податкових пільг для установ охорони здоров'я, освіти, культури та для фізичних і юридичних осіб, які передають цим установам фінансові кошти в порядку добродійності; розвиток недержавних форм обслуговування. Відсутність необхідних обсягів фінансування для розвитку бюджетних галузей соціального комплексу України стала причиною, що викликає поступову втрату системи безкоштовного соціального обслуговування. Слід зазначити ту обставину, що процес погіршення якості соціальних послуг, що надаються основній масі населення, у свою чергу, призвів до того, що аж до теперішнього часу відбувається заміна безкоштовних послуг платними, розвивається система тіньової оплати, обмежуються можливості малозабезпечених груп населення в отриманні цих послуг і в дії на тих, хто ці послуги надає.

У кінці ХХ століття в ряді країн, що характеризуються найбільш високим рівнем техніко-технологічного розвитку, сформувався якісно новий тип громадського господарства, відмінний від тих, які домінують у більшості держав, так званий тип інформаційного суспільства. Основні риси інформаційної економіки стали відчутно проявлятися до кінця ХХ – початку ХХІ ст.

у структурних змінах окремих національних економік і всього світового господарства, а саме:

- ✦ перетворення сфери послуг, передусім, інформаційних, науково-технічних, фінансово-комерційних і соціально-екологічних, на провідну галузь національної економіки розвинених країн світу;
- ✦ підвищення значущості логістики, маркетингу, монтажу й наладки, програмування, управління змінами й контролю (тобто надання послуг виробничого характеру) у діяльності працівників двох інших секторів економіки – промисловості й сільського господарства;
- ✦ перехід від переважно товарно-грошових до переважно товарно-кредитних стосунків, перетворення фінансових інститутів (у першу чергу, банків) на центри національного й міжнародного рахівництва, причому – у нових інституціональних формах фінансових конгломератів, що об'єднують банки, страхові, інвестиційні та інші компанії фінансової сфери;
- ✦ перетворення інформації на основний виробничий ресурс, а людського капіталу – на основний вид капіталу;
- ✦ інформатизація суспільства, що проявляється в тому, що кодифікації піддаються найрізноманітніші дані, зведення знання, інформація, які за допомогою сучасних інформаційних технологій і засобів телекомунікацій стають доступними практично для всіх охочих, причому в зручній для них формі і в слушний час;
- ✦ поява і швидке поширення нових інформаційних, управлінських, фінансових та інших технологій, що сприяють переходу до якісно нового типу економічного зростання, яке не вимагає додаткових витрат обмежених фізичних ресурсів.

Розвиток сфери послуг у цілому, а також сфери соціальних послуг в умовах сучасного інформаційного суспільства набуває істотних відмінних рис, які необхідно враховувати при розробці механізму управління цією галуззю.

В обстановці, що склалася, головними пріоритетами розвитку ринку соціальних послуг у стратегії економічного розвитку України є:

- ✦ активна політика сприяння зайнятості;
- ✦ переорієнтація політики прибутків і оподаткування на формування середнього класу з метою призупинення падіння рівня життя населення;
- ✦ створення надійної системи соціального захисту незаможних;
- ✦ відродження духовно-моральних основ суспільства;
- ✦ спрямоване використання державою всіх важелів виховної дії (освіти, телебачення, мистецтва, літератури, релігії).

Сучасна модель ринку соціальних послуг в умовах інформаційного суспільства не є деякою жорсткою, нерухомою структурою, вона міняється в міру зміни дійсності, яку теоретично описує. Для інформаційного

суспільства характерна безперервна структурна перебудова всіх галузей народного господарства, його постійна модернізація на всіх рівнях на основі сучасних ресурсозберігаючих, інформаційних та інших технологій.

Аналіз стану і проблем в українському підприємстві, і, зокрема, на ринку соціальних послуг, у більшій частині тих, що вимагають державної уваги й підтримки, дає можливість виділити такі напрями, що сприяють подоланню негативних процесів у цій сфері шляхом удосконалення організації процесу регулювання цього ринку. До цих напрямів можна віднести: удосконалення форм і методів управління, що забезпечують адекватне реагування підприємства на зміну ринкової ситуації та облік пріоритетів соціальної політики держави;

- ✦ удосконалення організаційних форм і механізму державної підтримки сфери соціальних послуг;
- ✦ удосконалення системи та інфраструктури процесу обміну інформацією як із зовнішнім середовищем, так і всередині цієї сфери;
- ✦ уніфікація та стандартизація систем документообігу, вживаних у сфері соціального обслуговування населення;
- ✦ розробка й використання інтегрованих систем обміну інформацією;
- ✦ активне включення Інтернет-технологій у процес обміну інформацією.

Державна дія на процеси технологічних зрушень в умовах інформаційного суспільства зводиться до своєчасної допомоги господарським суб'єктам у перерозподілі ресурсів на користь новітніх технологій, підтримці підприємств, що своєчасно модернізують виробничі процеси. Держава здійснює «вибракування» елементів відсталих, застарілих технологічних устроїв, відскакуючи їх від інвестиційних ресурсів.

Взаємодіючи з підприємницькими структурами з приводу реалізації своїх функцій, держава в умовах реформування соціальної сфери є повноцінним суб'єктом ринкових стосунків. Це положення має величезне значення для розвитку й доцільного поєднання різних форм і методів ведення господарської діяльності на ринку соціальних послуг. Це дозволяє забезпечити гнучкість і адаптивність цього ринку, збалансувати при цьому ринковий попит і пропозицію.

У зв'язку із загостренням конкурентної боротьби на ринку соціальних послуг останніми роками, а також умовами роботи, що ускладнилися, з метою виробництва конкурентоздатного продукту, підприємства соціальної сфери вимушені вдосконалювати методи управління й застосовувати нові організаційні форми та економічні механізми, спрямовані на забезпечення прибутковості. Удосконалення управління безпосередньо пов'язане з необхідністю розвитку системи обміну інформацією. Для організацій, які частково дотуються прямим або непрямим чином і переважають нині на ринку соціальних послуг, метою заходів і проектів з удосконалення управління є, як правило, досягнення рівня беззбитковості за основним пакетом соціальних послуг.

Усі складові ефективності інформаційного обміну (комунікативна, соціальна та економічна) тісно пов'язані між собою. Основні тенденції, які визначають сучасний розвиток інформаційних взаємодій на ринку соціальних послуг України, такі: зростаючий динамізм, мінливість кон'юнктури й невизначеність ділового середовища; глобалізація економіки і стратегічний курс на досягнення в Україні європейських стандартів життя; прискорення темпу соціально-економічних перетворень; величезний технічний прогрес у засобах масової комунікації за рахунок пріоритетного впровадження інновацій у цій сфері; зміна структури життєдіяльності людини.

ВИСНОВКИ

Нині сфера соціальних послуг стикається з великою кількістю проблем, що вимагають швидкого рішення. Серйозними чинниками підвищення ефективності функціонування цієї галузі є адаптація механізму управління нею до умов інформаційної економіки, а також оптимізація використовуваної нині системи обміну інформаційними потоками між учасниками ринку соціальних послуг. Усі ці актуальні наукові проблеми вимагають глибокого опрацювання, дослідження найбільш раціональних напрямів удосконалення системи управління в умовах інформаційного суспільства, реформування існуючої системи державного регулювання, формування цілісного уявлення про роль різних державних і недержавних суб'єктів сфери соціальних послуг та їх місце в рішенні зазначених завдань розвитку цього соціально важливого сектора економіки України. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Євсєєва О. О. Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи державного регулювання: [монографія] / О. О. Євсєєва. – К.: СПД-ФО Коваленко В. Ф., 2011. – 524 с.

2. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики) / В. І. Куценко. – Ніжин: Вид-во «Аспект-поліграф», 2008. – 818 с.

3. Пакуліна А. А. Взаємодія державних владних структур і господарюючих суб'єктів при управлінні сталим соціальним розвитком / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Materiały VIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji* [«Strategiczne pytania światowej nauki – 2012»] (07 – 15 lutego 2012 roku). Volume 9. Ekonomiczne nauki.: Przemysł. Nauka i studia, 2012. – S. 22 – 25.

4. Пакуліна А. А. Національна модель формування регіональної соціальної економіки та політики / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Материали за 5-а международна научна практична конференция, «Край на научното развитие».* – 2010 (17 – 25 януари 2010 год). – Том 8. Икономики. София. – «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2010. – С. 42 – 44.

5. Пакуліна А. А. Розвиток матеріально-технічної бази соціальної сфери регіону / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць.* Випуск 248: В 6 т. – Том III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 482 – 486.

6. Пакуліна А. А. Підвищення ефективності державного регулювання розвитку сектора соціальних послуг / А. А. Пакуліна // *Materiály VIII mezinárodní vědecko-praktická konference* [«Vznik moderní vědecké – 2012»], 27.09.12 – 05.10.12. – Díl 5. Ekonomické vědy. – Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o., 2012. – S. 62 – 64.

7. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: [навч. посіб.] / Д. М. Стеченко. – К.: Вікар, 2001. – 377 с.

8. Щодо організаційно-економічних засобів підвищення якості соціальних послуг: Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/590/>